



HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Säätiön Hallitus
Helsingin Sanomain Säätiö
PL 35
00089 Sanoma

Loppuraportti Helsingin Sanomain Säätiölle:

Media for Democracy Monitor 2010

Tutkimushankkeen johtaja: *Professori Hannu Nieminen*

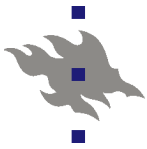
Tutkimuryhmä: YTT *Kari Karppinen* (tutkija), *Anna-Laura Markkanen*
(tutkimusavustaja)

Viestinnän tutkimuskeskus
Viestintä, Sosiaalitieteiden laitos
Valtiotieteellinen tiedekunta

Forskningsinstitutet för kommunikation
Kommunikationslära
Statsvetenskapliga fakulteten

PL 54 (Unioninkatu 37), 00014 Helsingin yliopisto
Puhelin (09) 191 23752, faksi (09) 191 24849
<http://www.helsinki.fi/crc/>

PB 54 (Unionsgatan 37) 4, FIN-00014 Helsingfors universitet
Telefon +358 9 191 23752, fax +358 9 191 24849



Tutkimuksen tausta ja tavoitteet

Hanke käsitti Suomen osuuden vuoden 2010 aikana toteutetusta kymmenen maata käsittävästä vertailevasta tutkimuksesta. Tutkimuksen tarkoituksena oli arvioida, miten hyvin mediajärjestelmä toimii eri maissa demokratian toteutumiseksi. Suomessa toteutetulla osuudella oli kaksi tehtävää: tuottaa Suomea koskeva aineisto vertailututkimusta varten sekä osallistua lisäksi kaikkia maita koskevaan yhteiseen analyysiin. Hankkeen tulokset, mukaan lukien Suomea koskeva luku sekä kaikkien kymmenen maan välinen vertailu on julkaistu kokonaisuudessaan teoksessa *The Media for Democracy Monitor: A Cross National Study of Leading News Media* (toim. Josef Trappel, Hannu Nieminen & Lars Nord, Nordicom 2011).

Nyt toteutettua tutkimusta edelsi suppeampi samanniminen hanke (pilottitutkimus), joka toteutettiin vuosina 2007-2008 viiden eurooppalaisen maan vertailuna (Sveitsi, Saksa, Liettua, Hollanti, Portugal)¹. Tutkimuksen johtajana toimi professori Josef Trappel ja se sai rahoitusta Zürichin yliopiston tutkimusvaroista. Pilottihankkeen perusteella muuttujia tarkennettiin ja tutkimusta laajennettiin. Uusina maina vertailuun osallistuivat Ruotsi, Iso-Britannia, Suomi, Itävalta ja Australia. Suomesta tutkimusryhmään kutsuttiin professori Hannu Nieminen ja Viestinnän tutkimuskeskus (CRC) Helsingin yliopistosta.

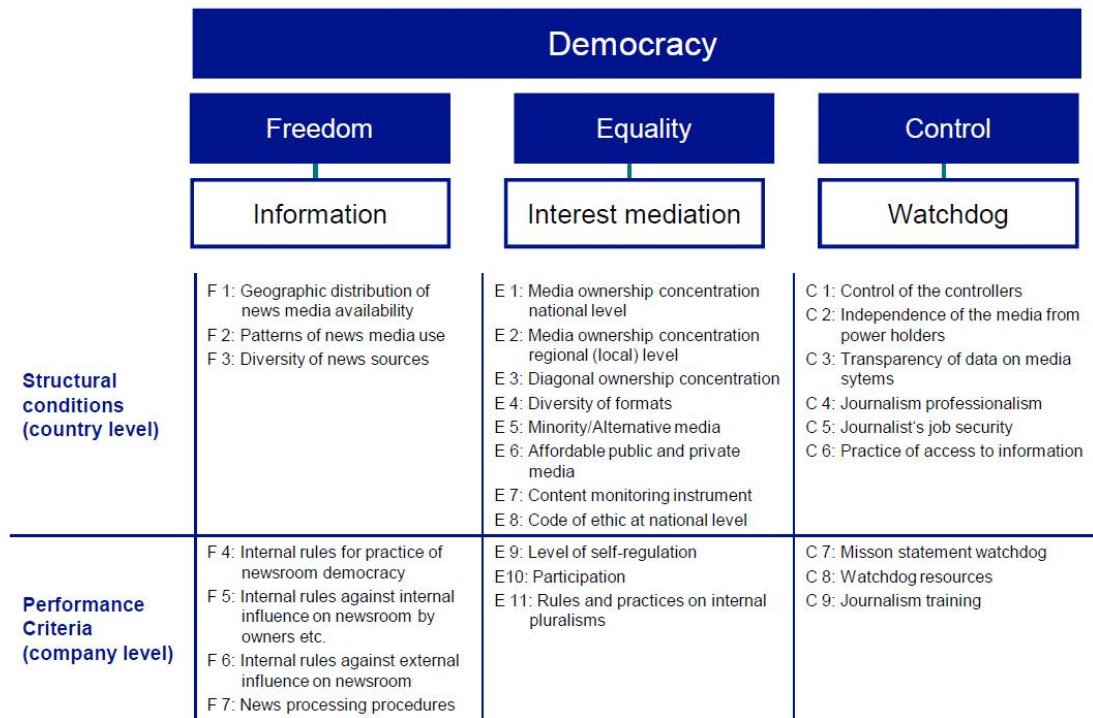
Tutkimuksen lähtökohtana on oletus siitä, että medially on tärkeä rooli demokratian toteutumisessa kaikissa yhteiskunnissa. Vaikka käsitykset median tehtävistä ja roolista demokratiassa vaihtelevat paljonkin, oli MDM-hankkeen kunnianhimoisena tavoitteena kehittää joukko muuttujia, joiden avulla voitaisiin vertailla, miten hyvin media eri maissa toimii demokratian toteutumiseksi. Lähtökohdaksi otettiin, että medially on demokratiassa ainakin kolmenlaisia tehtäviä: (1) turvata informaation yleinen saatavuus, mikä perustuu sananvapauden periaatteelle (*Freedom/Information*); (2) tarjota foorumi julkiselle keskustelulle, mikä edellyttää tasavertaisuutta erilaisten yhteiskunnallisten intressien välillä (*Equality/Interest mediation*); (3) toimia julkisena ”vahtikoirana” vallan väärinkäyttöä vastaan, mikä toteuttaa demokraattisen valvonnan periaatetta (*Control/Watchdog*).

Tutkimuksessa periaatteet purettiin tarkemmiksi tutkimuskysymyksiksi ja määrällisesti tulkittaviksi muuttujiksi siten, että jokaisessa maassa voidaan kerätä yhdenmukainen vertailuaineisto. Kaikkiaan muuttujia oli lopullisessa tutkimuksessa mukana 26. Yleiskuva muuttujista esitetään oheisessa kaaviossa.

¹ Hankkeen taustasta ja pilottitutkimuksen tuloksista ks. Josef Trappel & Werner Meier (toim.) *On Media Monitoring. The Media and Their Contribution to Democracy*. Peter Lang 2011, sekä ”Media monitoring and democracy” -erikoisnumero *Communications* 34(2) 2009 lehdessä.

Democracy root concept for the Media for Democracy Monitor

version 2010 v1



Eri maiden tutkimusryhmät antoivat yhteisesti sovittujen periaatteiden ja tulkintaohjeiden mukaisesti jokaiselle muuttujalle määrällisen arvon nolasta kolmeen. Varsinaisen sisällönanalyysin sijasta tutkimuksessa tarkasteltiin lähinnä median ja demokratian rakenteellisia edellytyksiä, jotka liittyvät muun muassa uutismedian saatavuuteen, monipuolisuuteen, medioiden omiin ohjeisiin sekä olemassa olevien tutkimusten ja haastateltujen asiantuntijoiden käsityksiin journalistisesta kulttuurista ja ihanteiden toteutumisesta eri maissa. Jokaisesta maasta valittiin tarkempaan empiriseen tarkasteluun joukko tärkeimpiä uutisorganisaatioita. Muuttujia arvioitiin ensinnäkin olemassa olevien maakohtaisten tilastotietojen ja tutkimustulosten pohjalta. Lisäksi tietoja tarkennettiin uutismedioiden päätoimittajien sekä muiden media-alan asiantuntijoiden haastatteluilla.

Suomen osuuden toteutus

Suomen osuuden toteutumisesta vastasi tutkijaryhmä, johon kuului professori Hannu Nieminen, tutkija Kari Karppinen sekä tutkimusavustaja Anna-Laura Markkanen. Alustavassa aineiston keräämisessä avusti myös opiskelija Pekka Torvinen. Aineiston keruu ja analyysi toteutettiin Suomen osalta vuoden 2010 aikana. Kari Karppinen toimi palkattuna

tutkijana projektissa 1.6.2010 – 30.9.2010 ja tutkimusavustaja Anna-Laura Markkanen osaaikaisesti 1.5-30.9.2010.

Hankkeen toteutuksesta ja muuttujien valinnasta ja niiden tulkinnasta sovittiin yhteistyössä kansainvälisen tutkimusryhmän kesken. Tutkimusryhmän ensimmäinen työseminaari pidettiin Winterhurissa, Sveitsissä 21.-22.11.2009, jolloin päätettiin tutkimuksen toteuttamisen päälinjoista ja aikataulusta. Sen lisäksi muuttujia tarkennettiin ja toteutuksesta keskusteltiin osallistujien kesken verkon välityksellä toteutetuissa virtuaalipalaverissa keväällä 2010. Maakohtaiset raportit ja muuttujien lopullinen pisteytys käsiteltiin työseminaarissa Hampurissa 15.10.2010.

Suomen osuuden toteutuksessa noudatettiin tutkimushankkeessa yhteisesti sovittuja periaatteita. Yhteistyössä kansainvälisen tutkimusryhmän kanssa Suomesta valittiin tarkemmin analysoitaviksi esimerkeiksi seuraavat uutismediat: Helsingin Sanomat, Turun Sanomat, Iltalehti, Borgåbladet, YLE ja MTV3. Näiden välineiden päätoimittajien lisäksi tutkimusta varten haastateltiin Journalistiliiton ja Sanomalehtien liiton edustajia². Tutkimushaastattelut toteutettiin pääosin kesäkuussa 2010. Suomea koskeva tilasto- ja tutkimustieto koottiin aiemmasta tutkimuksesta ja muun muassa Tilastokeskuksen ja muiden tutkimuslaitosten julkaisuista, eri mediatalojen vuosikertomuksista ja katsauksista.

Aineiston perusteella laadittiin maakohtainen raportti, jossa arvioidaan Suomen tilannetta suhteessa kaikkiin 26 muuttujaan.

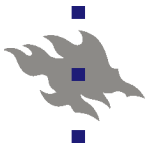
Tutkimuksen tulokset ja vaikuttavuus

Tutkimuksen tulokset on kokonaisuudessaan julkaistu kirjassa *Media for Democracy Monitor : A Cross National Study of Leading News Media* (Nordicom 2011). Kunkin maan tulokset raportoidaan teoksessa omana lukunaan kirjassa ja lisäksi maat asetettiin muuttujien pisteytyksen perusteella järjestykseen. Tuloksia esiteltiin myös IAMCR-konferenssin yhteydessä järjestetyssä paneelissa Istanbulissa 17.7.2011.

Tulosten mukaan media palveli parhaiten demokratiaa Ruotsissa (60). Sen jälkeen suurimman pistemäärän saivat järjestyksessä Alankomaat (58), Iso-Britannia (56), Saksa (56) ja Suomi (54). Heikoimmin tutkimuksessa pärjäsivät Liettua (44) ja Itävalta (44).

Yleisinä trendeinä tunnistettiin lisääntyvät taloudelliset paineet, jotka useimmissa maissa nähdään uhkana laatujournalismille. Kaupalliset paineet näkyvät sekä rakenteellisella tasolla median omistuksen keskittymisenä että journalistisessa työssä lisääntyneenä kiireenä. Yleisten taloudellisten tekijöiden lisäksi myös internetin tuomat haasteet perinteisen

² Tutkimusta varten haastateltiin seuraavia henkilöitä: Janne Virkkunen, Helsingin Sanomat; Kari Vainio, Turun Sanomat; Kari Kivelä, Iltalehti; Stefan Holmström, Borgåbladet; Atte Jääskeläinen, YLE; Merja Ylä-Anttila, MTV3; Arto Nieminen, Suomen Journalistiliitto; Pasi Kivioja, Sanomalehtien liitto.



journalismin ansaintamalleille herättivät keskustelua kaikissa maissa. Myös uutismedian yleisöjen pirstaloituminen ja siihen liittyvä kahtiajako aktiivisten ja passiivisten yleisöryhmien välillä nähtiin uhkana monissa maissa.

Internetin myötä yleisön osallistumismahdollisuudet ovat yleisesti lisääntyneet, mikä on helppo nähdä positiivisena demokratian kannalta. Monissa maissa journalistit kuitenkin suhtautuivat melko skeptisesti verkko-osallistumisen laatuun. Myöskään journalismin käytännöt eivät kaikissa maissa olleet kovin vastaanottavia yleisön osallistumista kohtaan.

Suomen osalta tutkimuksessa todettiin, että uutismedian saatavuus ja tavoitavuus on kansainvälisesti korkealla tasolla. Lisääntyvät kaupalliset paineet, uutisten seuraaminen nuorten parissa sekä lisääntyvä kiire toimituksissa nousivat uhkina esiin hyvin samaan tapaan kuin useimmissa muissa maissa. Kokonaisuutena suomalaiset haastateltavat suhtautuivat journalismiin tulevaisuuteen kuitenkin yllättävänkin optimistisesti toden, että laatujournalismin edellytykset ovat monessa mielessä Suomessa nyt myös paremmat kuin koskaan.

Journalismiin liittyy Suomessa myös vahva ammatillinen kulttuuri, jota heijastelee paitsi yleisesti jaettu riippumattomuuden ihanne myös suhteellisen vahvan aseman saaneet journalismin yhteiset eettiset ohjeet. Myös sananvapauden ja asiakirjajulkisuuden kaltaisten lainsäädännöllisten edellytysten katsottiin olevan Suomessa pääosin kunnossa. Erityisesti Suomea koskevana ongelmina esiin nousivat julkisen mediakritiikin vähäisyys, kriittisemmän ja uskaliaamman journalismin tarve, sekä jonkinlainen alan sisäänpäin kääntyneisyys. Suomalaista uutismediaa pidettiin yleisesti melko riippumattomana vallankäyttäjistä. Tosin useat haastateltavista kaipasivat suomalaiseen journalismiin kriittisempää suhtautumista myös taloudellisia vallanpitäjiä ja yritysmaailmaa kohtaan.

Kaiken kaikkiaan tulokset heijastelevat käytettyjä aineistoja ja valittujen haastateltavien näkemyksiä. Tutkimuksessa korostui näin ollen vahvasti perinteisen uutismedian näkökulma ja monet demokratiaan ja uusiin viestintävälineisiin liittyvät kysymykset ja näkökulmat jäivät vähemmälle tarkastelulle.

Onkin selvää, etteivät karkeat empiiriset muuttujat kerro lopullista totuutta median ja demokratian suhteesta tai mediajärjestelmän demokraattisuudesta eri maissa. Puutteineen Media for Democracy Monitor -tutkimus kuitenkin antaa hyvän perustan jatkotutkimukselle ja eri maiden mediajärjestelmien ja -kulttuurien ominaispiirteiden tarkastelulle. Keskustelu median ja demokratian suhteesta jatkuu, ja toivon mukaan hankkeessa kerätty empiirinen aineisto antaa tälle keskustelulle oman sysäyksensä. Suomen tutkimusryhmän osalta hanke toimi myös hyvänä perustana uusille tutkimushankkeille ja suomalaisen viestinnätutkimuksen kansainväliselle verkostoitumiselle.



Julkaisut ja esitykset

Trappel, Josef, Hannu Nieminen & Lars Nord (toim.): Media for Democracy Monitor. A Cross National Study of Leading News Media. Nordicom, 2011.

Karppinen, Kari, Hannu Nieminen & Anna-Laura Markkanen: "Finland: High Professional Ethos in a Small, Concentrated Media Market", s. 113-142, teoksessa Trappel, Nieminen & Nord (toim.): Media for Democracy Monitor. A Cross National Study of Leading News Media.

Nieminen, Hannu "Media for Democracy Monitor", Panel discussion, Political Economy Section, IAMCR Conference IAMCR 2011 Conference 'Cities, Creativity and Connectivity', Kadir Has University, Istanbul, Turkey, 13-17 July 2011.

Lisätietoja:

Hannu Nieminen
Professori
Viestintä, Sosiaalitieteiden laitos
hannu.nieminen@helsinki.fi
p. 09 1912 4838, 040 560 5248

Kari Karppinen
Tutkijatohtori
Viestintä, Sosiaalitieteiden laitos
kari.karppinen@helsinki.fi
p. 09-1912 3771, 050 300 1356